

ELS JOVES TUTELATS A JUSTÍCIA JUVENIL

Xavier Oriol (Universitat de Lleida)

Josefina Sala (Universitat Autònoma de Barcelona)

Gemma Filella (Universitat de Lleida)

RESUM

Són molts els estudis que confirmen l'alta taxa de problemes amb la justícia de la població tutelada. No obstant, la majoria d'estudis es limiten a apuntar aquesta relació sense aprofundir-hi (Archwamety & Katsiyannis, 1998; Fernandez del Valle, Alvarez i Fernanz, 1999; Katsiyannis & Archwamety, 1997; Conger i Ross, 2001; Freundlich i Morris, 2004; Ryan, 2006; Ryan, Marshall, Herranz i Hernández, 2008; Sala, Jariot, Villalba i Rodríguez, 2009).

Es per això que aquest projecte pretén aprofundir en el perfil delictiu dels menors actualment interns en centres de justícia juvenil i que procedeixen del sistema de protecció. L'objectiu d'aquest projecte es quantificar el nombre de joves tutelats procedents de centres residencials que es troben a justícia juvenil, analitzar el seu perfil delictiu, analitzar les causes que els van portar a iniciar activitats delictives i la possible relació amb els vincles afectius i les seves habilitats socioemocionals. Aquest projecte està integrat per 3 estudis:

- Nombre i perfil dels joves tutelats interns a justícia juvenil
- Avaluació de les habilitats emocionals i del vincle afectiu en joves tutelats interns a justícia juvenil
- Quan i perquè els joves tutelats comencen a delinquir?

a) En el primer estudi es perseguia esbrinar el nombre de joves tutelats pel sistema de protecció a la infància que es troben a centres de justícia juvenil i quin era el seu perfil. Per això es van revisar tots els

expedients dels joves interns el mes de gener de 2011 i es va recollir informació sobre el sexe, procedència geogràfica, l'inici de tutela, número de centres residencials pels que havia passat, tipus de delictes imputats, data del primer delictes i el consum de tòxics. Per garantir la confidencialitat no es va recollir cap dada que pogués identificar al jove.

En aquell moment es trobaven interns en els centres de Justícia Juvenil de Catalunya un total de 255 joves, dels quals 247 eren nois i només hi havia 9 noies. El 34.5% dels joves Interns eren tutelats (88 joves). Si els joves tutelats tinguessin el mateix risc que qualsevol altre jove de Catalunya a tenir problemes que comportessin el seu internament a un centre de Justícia Juvenil, caldria haver esperat que sols un 0.6% dels joves a justícia fossin joves tutelats. El 34.5% són 57 vegades més aquesta taxa. És a dir, un jove tutelat té 57 vegades més de probabilitats d'acabar ingressat en justícia juvenil.

La majoria dels joves són tutelats en el decurs de l'adolescència (12.8 anys de mitjana), han passat per més d'un centre (1.7 de mitjana) i han estat 2.13 anys de mitjana tutelats. La procedència dels joves és variada, tot i que destaca que el 67 % són d'origen nord africà. El temps de tutela abans del primer delictes varia en funció de la procedència, així els nord africans estan menys temps tutelats (1.6 anys) enfront els llatinoamericans, els espanyols i els europeus (3, 3.3 i 4 anys respectivament).

L'edat del primer delictes dels joves interns tutelats és superior als joves no tutelats ($M=15.08$ vs $M=14.40$); i aquests havien comès més delictes que els no tutelats ($M=4.1$ vs $M=3.1$). El 77% dels joves tutelats havia comès algun robatori amb violència, el 43%

havien comès robatoris sense violència, el 40% havien comès algun delictes contra l'autoritat i només un jove (1%) havia comès un assassinat. Quan es comparaven amb els altres joves no tutelats destacava que tenien més delictes sense encarament personal i menys assassinats.

b) En el segon estudi es pretenia comparar les habilitats emocionals i el vincle afectiu entre els joves tutelats interns a justícia juvenil, joves no tutelats també interns a justícia i un grup control de joves no tutelats que estaven cursant la secundària. Per això es van administrar un test que avalua el vincle (CaMir) un test que avalua les habilitats emocionals (EQi) en un grup de joves interns a justícia juvenil que eren tutelats, un grup intern no tutelat i un grup control de joves no tutelats d'un institut.

Els joves tutelats interns van obtenir puntuacions inferiors en totes les dimensions del vincle, a excepció del valor de l'autoritat dels pares, respecte del grup control que indicaven un deteriorament del vincle. Així mateix els joves interns no tutelats van obtenir puntuacions que indicaven una pitjor qualitat del vincle que els joves del grup control en totes les dimensions avaluades.

Els joves del grup control van mostrar puntuacions superiors als joves interns tutelats i no tutelats en les habilitats emocionals mesurades.

c) En el tercer estudi l'objectiu era descriure els factors que expliquen l'inici de les activitats delictives dels joves tutelats i si aquests factors són diferents o específics d'altres joves no tutelats que també han iniciat activitats delictives. Per això es van entrevistar 29 joves tutelats i 30 joves no tutelats que estaven interns a tres centres de justícia juvenil de Catalunya.

Tant en el grup entrevistat tutelat com el de no tutelats predominaven els joves d'origen estranger (12 i 11 joves de nacionalitat espanyola respectivament i 18 estrangers), predominant en el grup dels tutelats els joves d'origen marroquí menors immigrants no acompanyats. Molts dels joves tutelats tenien històries de famílies trencades, pares amb feines no qualificades o sense feina, i majoritàriament sense antecedents delictius. Per la majoria dels joves tant tutelats, com no tutelats, la família és la seva principal xarxa de suport actual i els visita, truca, dona consells o els ofereix habitatge quan surtin del centre de justícia juvenil. Tots

els joves immigrants no acompanyats no tenen un referent familiar al territori espanyol on anar quan surtin del centre (a excepció d'un que té una família amiga), no obstant, només tres manifesten intenció de tornar al Marroc al sortir del centre de justícia juvenil.

Molts dels joves tutelats van estar en més d'un centre de protecció abans d'entrar a justícia juvenil. Sorprèn que en 11 dels 29 joves tutelats entrevistats (10 dels quals eren menors immigrants no acompanyats) havien estat en cinc o més centres. 10 dels 29 joves valoren positivament l'atenció que van rebre en els centres d'acollida o en els CRAEs, si bé 7 en fan una valoració ambivalent i 7 més la fan negativa. La queixa principal dels joves es que consideren que els educadors no s'implicaven prou o bé no tenien un interès real en ells. Els joves menors no acompanyats que van estar en centres d'acollida i en CRAEs, fan una valoració molt més positiva dels CRAE perquè consideren que en aquests se'ls proporciona una millor atenció.

Prop de la meitat dels joves tutelats explicava que ni els educadors ni el centre van poder evitar que s'iniciessin en activitats delictives perquè no feien cas dels seus consells o advertiments o perquè no ho sabien. No obstant, uns pocs (5) culpabilitzen als centres i educadors dient que no tenien prou cura d'ells o que al centre hi havia males influències.

La majoria dels joves tenia causes relacionades amb robatoris amb o sense força i violència. Els temps de condemna oscil·lava entre els 3 i els 4 anys, amb una mitjana de 14 mesos pels joves tutelats, i una de 21 mesos pels no tutelats.

En general els joves tutelats entrevistats van començar a fer conductes delictives a edats més primerenques que els NO tutelats (entre els 8 i els 15 anys, mitjana de 11.3) i els NO tutelats entrevistats ho van fer més tard (entre els 12 i els 17 anys, mitjana de 13.6). 12 dels joves expliquen que ja havien estat delinquent abans d'esser tutelats i 11 expliquen que ho van fer estan al CRAE o al centre d'acollida, en molts casos acompanyats per altres joves del centre. Les principals motivacions per iniciar-se en activitats delictives són similars tant en els joves tutelats com els no tutelats: pagar-se el consum de substàncies, males companyies i pagar-se articles que no es poden permetre per no disposar de diners suficients, com pot ser "roba de marca".

Estudi 1

Nombre i perfil dels joves tutelats interns a justícia juvenil

1. Objectiu

En aquest primer estudi es perseguia esbrinar el nombre de joves tutelats que es troben a centres de justícia juvenil i quin era el seu perfil.

2. Mètode

Es va procedir a obtenir els permisos per revisar els expedients dels joves i a partir de la revisió dels expedients dels joves internats el mes de gener de 2011, es van obtenir les dades. Per tal de garantir l'anonimat en cap moment es va recollir cap dada personal sobre els joves. Es va recollir informació sobre el sexe, procedència geogràfica, l'inici de tutela, número de centres residencials pels que havia passat, tipus de delictes imputats, data del primer delictes i el consum de tòxics.

Les dades van ser analitzades mitjançant el programa estadístic spss, realitzant-se proves T-test, anàlisis de la variància i proves xi-quadrat

3. Resultats

3.1. Nombre de joves tutelats

En aquell moment es trobaven interns en els centres de Justícia Juvenil un total de 255 joves, dels quals 247 eren nois i només 9 eren noies. El 34.5% dels joves presents a justícia eren tutelats (88 joves).

Si considerem que la població tutelada a Catalunya de 0 a 18 anys constitueix aproximadament el 0.6% de la població, i que la població amb edats d'entre 16 i 18 anys constitueix aproximadament la meitat de la població tutelada; la proporció de població tutelada que hi hauria d'haver als centres de justícia juvenil –si el risc fos similar– seria de 0,76 joves. Per tant un jove tutelat té 100 vegades més de probabilitats d'acabar ingressat en justícia juvenil.

Cal esmentar que l'internament en un centre de justícia juvenil és una de les mesures que de forma cautelar o definitiva es poden aplicar als menors infractors de entre 14 i 18 anys. D'acord amb el què

estableix la legislació, la prioritat en l'execució penal són les mesures penals alternatives i per tant l'internament representa el recurs per a infraccions de caràcter greu o reiteratiu. Les mesures d'internament a Catalunya constitueixen un 12.9% dels casos enfront el 54.7% de mesures en medi obert i el 32.4% de mediacions. Per tant, cal considerar que les dades analitzades no es corresponen a la totalitat dels expedients oberts a justícia juvenil; i que el risc dels joves tutelats a iniciar-se en conductes delictives pot ser molt més gran.

3.2. Perfil dels joves

La procedència dels joves era molt diversa. Com es pot veure a la taula 1 el grup majoritari era l'espanyol, seguit del nord-africà (91 marroquins i 3 algerians) i el llatinoamericà (16 equatorians, 11 colombians, 9 dominicans, 4 bolivians, 1 xilè, 1 veneçolà, 1 paraguaià i 1 hondureny). També hi ha un nombre reduït de joves que venien d'altres països d'Europa (9 romanesos, 2 alemanys i 1 búlgar) i dos joves asiàtics (1 de Xina i 1 de Geòrgia). Cal remarcar també que en el cas dels joves nord-africans predomina el percentatge de joves tutelats respecte dels no tutelats donat que són joves que majoritàriament han emigrat sols. En canvi en el grup de llatinoamericans predomina el grup de no tutelats perquè han emigrat amb la seva família o han fet un procés de reunificació.

L'edat del primer ingrés en un centre residencial dels joves tutelats es situava en una mitjana de 12.8 anys (inici de l'adolescència). La majoria dels joves havien passat per 1.7 centres de mitjana i havien estat 2.1 anys tutelats de mitjana. Així mateix el temps de tutela abans del primer delictes podia variar en funció de la procedència. Els joves nord-africans havien estat menys temps en tutela abans del primer delictes (1.6 anys), que els joves llatinoamericans, espanyols o europeus (3, 3.3 i 4 anys respectivament). No obstant, aquestes diferències no arriben a la significació estadística.

Taula 1. Procedència dels joves

	ESPANYA	ALTRES PAÏSOS EUROPEUS	NORD ÀFRICA	LLATINO- AMÈRICA	ÀSIA
TUTELATS	27	1	59	1	0
% del total de tutelats	30.7%	1.1%	67.0%	1.1%	0%
% del total de procedència	26.7%	7.7%	62.8%	2.2%	0%
NO TUTELATS	74	12	35	44	2
% del total de no tutelats	44.3%	7.2%	21.0%	26.3%	1.2%
% del total de procedència	73.3%	92.3%	37.2%	97.8%	100%

Un 61% dels joves participants consumien substàncies tòxiques. Segons els expedients analitzats el major consum era de haixix (32.9%) comparat amb el consum de cocaïna (5.9%) i dissolvents (4.3%).

3.3. Tipus de delictes imputats

La majoria de joves tenien diversos delictes al seu expedient: robatori amb violència (63.9%), lesions (60.9%), robatori (31.8%), robatori amb intimidació (27.8%), furt (27.1 %), amenaça i coaccions (24.8%), atemptat contra l'autoritat (23.1%), us de vehicle a motor i atemptat a la seguretat viària (14.5%), maltractament familiar i violència domèstica (9.4%), delictes contra la salut pública (1.6%), conducta temerària (6.3%), agressió sexual (6.3%), possessió d'armes (4.3%), desordres públics (3.5%), vexacions (2%), incendi (1.6%), mendicitat (1.6%), estafa (1.2%), assassinat (9%), violació de domicili (0.8%) i usurpació de vivenda (0.4%).

Donat que els delictes eren molt diversos, es van agrupar els delictes en tres tipologies diferents:

1. Delictes sense encarament personal ni agressió a una persona.

2. Delictes amb encarament personal en els que havia confrontació però sense agressió física.

3. Delictes que han suposat una agressió física a una altra persona.

Els delictes amb agressió física eren més freqüents en els joves interns (88.6%) que els delictes sense encarament (62.4%) o amb encarament però sense agressió (60.4%).

3.4. Diferències entre els joves tutelats i no tutelats: tipologies de delictes

L'edat del primer delicte dels joves interns tutelats és superior als joves no tutelats ($M=15.08$ vs $M=14.40$; $P<0.001$). No obstant, aquests havien comès més delictes que els no tutelats ($M=4.1$ vs $M=3.1$; $P<0.001$). Així mateix els joves tutelats difereixen en la tipologia de delicte comès dels joves no tutelats. Els joves tutelats tenen més delictes sense encarament personal ($M=1.1$ vs $M=0.7$; $P<0.001$). Mirant els delictes específics comesos s'observen algunes diferències estadísticament significatives: els joves tutelats fan més robatoris amb i sense violència, i atemptats contra l'autoritat, i menys assassinats que els joves no tutelats (taula 2).

Taula 2. Diferències en la tipologia de delictes comesos

	Robatori sense violència	Robatori amb violència	Delictes contra l'autoritat	Assassinat
TUTELATS	38	68	35	1
% tutelats	43.18%	77.27%	39.77%	1.14%
% delictes	48.10%	41.72%	59.32%	4.35%
NO TUTELATS	41	95	24	22
% no tutelats	24.55%	56.89%	14.37%	13.17%
% delictes	51.90%	58.28%	40.68%	95.65%

3.5. Diferències en la tipologia de delictes en funció de la procedència

Quan s'analitza el tipus de delicte en funció del país de la procedència observem que els interns tutelats espanyols tenen un major nombre de delictes que els no tutelats ($M=4$ vs $M=3.1$; $P<0.001$), i específicament un major nombre de delictes sense enfrontament personal ($M=1.1$ vs $M=0.7$; $P<0.05$). També observem que pel què fa als interns procedents del nord d'Àfrica, els interns tutelats també tenen un major nombre de delictes al seu expedient que els no tutelats ($M=4.2$ vs $M=3.2$; $P<0.01$), si bé protagonitzen un major nombre de delictes amb agressió ($M=1.8$ vs $M=1.4$; $P=0.05$). No s'han analitzat les diferències en els altres grups perquè no hi havia un nombre suficient de joves.

Si analitzem les diferències en cada tipus de delicte observem alguns elements que ens ajuden a descriure millor el perfil delictiu. Els delictes imputats als joves interns de procedència espanyola són majoritàriament robatori amb violència (56.5%) o amb intimidació (29.7%), amb força en les coses (26.8%) i delictes per lesions (49.5%). En els expedients dels joves procedents d'altres països d'Europa, el delicte predominant és el furt (76.9%), si bé també tenen molts delictes per robatori amb violència (46.2%) o amb força en les coses (23.1%), el delicte per lesions (46.2%) i l'agressió sexual (30.7%). Per la seva part, els joves interns nord-africans majoritàriament tenen imputats

robatoris amb violència (78.7%), robatoris amb força en les coses (32%) o intimidació (27.6%), delictes per lesions (57.4%), d'atemptat contra l'autoritat (37.2%) i el furt (35.1%). Per la seva part, els joves interns llatinoamericans han ingressat a justícia juvenil majoritàriament per delictes per lesions (60%), robatori amb violència (57.8%) i intimidació (31.1%), i assassinat (24.4%).

Així, si mirem per cada tipus de delicte observem que els joves procedents d'altres zones d'Europa són els que més furts fan (76.9%), seguits dels joves nord africans (35.1%). Mentre que els joves llatinoamericans i espanyols són els que menys delictes d'aquest tipus tenen al seu expedient (17.8% i 17.8%)

Els joves interns espanyols són els que més delictes per conducta temerària tenen (12.9%); mentre que els interns llatinoamericans i nord africans quasi no realitzen aquest tipus de delictes (2.2 i 2.1%, respectivament) i els joves procedents d'altres països d'Europa no tenen aquest tipus de delicte al seu expedient.

La població nord-africana és la que més delictes té d'atemptat contra l'autoritat (37.2%), seguida de l'espanyola (15.9%) i la llatinoamericana (15.6%).

La procedent d'altres països d'Europa no compta amb aquest tipus de delicte.

Taula 3. Percentatge de delictes dels joves d'acord en funció del país de procedència

	Espanya	Altres països europeus	Àfrica del nord	Llatinoamèrica	Àsia
Delictes comesos sense confrontació directa	64	12	63	20	0
<i>% en relació amb el tipus de delicte</i>	40.25%	7.55%	39.62%	12.58%	0%
<i>% en relació con el país de origen</i>	63.37%	92.31%	67.02%	44.44%	0%
Delictes comesos amb confrontació però sense agressió física	61	4	61	27	1
<i>% en relació amb el tipus de delicte</i>	39.61%	2.60%	39.61%	17.53%	0.65%
<i>% en relació con el país de origen</i>	60.40%	30.77%	64.89%	60%	50.00%
Delictes comesos amb agressió física	84	8	88	44	2
<i>% en relació amb el tipus de delicte</i>	37.17%	3.54%	38.94%	19.47%	0.88%
<i>% en relació con el país de origen</i>	83.17%	61.54%	93.62%	97.78%	100.00%
Assassinat	9	1	1	11	1
<i>% en relació amb el tipus de delicte</i>	39.1%	4.3%	4.3%	47.8%	4.3%
<i>% en relació con el país de origen</i>	8.9%	7.7%	1.1%	23.9%	50%

Pel què fa al robatori amb violència, el grup de joves nord africans és el que protagonitza de més delictes d'aquest tipus (78.7%), seguit dels joves llatinoamericans (57.8%), els espanyols (56.5%) i els joves que menys realitzen aquest tipus de delicte serien els procedents d'altres països d'Europa (46.2%).

També s'han trobat diferències en els delictes d'agressió sexual. Els joves procedents d'altres zones d'Europa són els que han protagonitzat més aquest tipus de delictes (30.7%), seguits dels llatinoamericans (6.7%), nord africans (5.3%) i espanyols (4%). Pel què fa als assassinats, els joves llatinoamericans interns en centres de justícia juvenil, són els que més han comès delictes d'aquest tipus (24.4%), seguits pels espanyols (8.9%), i els que menys n'han comès són els joves interns nord africans (1.1%).

Quan fem l'anàlisi pels grans tipus de tipologies de delictes, observem que els joves interns de procedència llatinoamericana són els que tenien menys delictes sense enfrontament personal i els que tenen més agressions (taula 3). Si bé la principal és que són els que cometien més assassinats.

3.6. Consum de substàncies tòxiques

Un 61% dels joves consumia substàncies tòxiques, majoritàriament haixix (32.9%), alcohol (22.4%), cocaïna (5.9%) i dissolvents (4.3%).

No es van trobar diferències en el consum total de tòxics en funció de si els joves eren o no tutelats. No obstant, sí es va observar que consumeixen menys haixix (19.3% vs 40.1%); però consumeixen més dissolvents (10.2% vs 1.2%).

També s'observen diferències significatives en el consum de tòxics en funció de la procedència: els majors consumidors serien els joves interns llatinoamericans (71.1%), seguida dels nord africans (67.7%) i espanyols (54.5%). El percentatge menors de consumidors s'observaria a altres zones d'Europa (25%).

Quan mirem per tipus de tòxics observem que les diferències es troben en el consum d'alcohol i de dissolvents. Un 40% dels joves interns llatinoamericans consumeixen alcohol, davant d'un 25.7% d'espanyols, 12.8% de nord africans i un 0% dels joves procedents d'altres parts d'Europa. Els dissolvents sols són consumits per joves nord africans (9.6%) i espanyols (2%).

Quan s'ha analitzat la relació entre el consum de substàncies i delictes, s'ha observat una mitjana superior de delictes amb enfrontament sense agressió en joves que consumeixen ($M=1$ vs $M=0.7$; $P<0.001$). I quan s'analitza per tòxics específics s'observa que els joves que consumeixen dissolvents cometien més delictes d'agressió interpersonal.

Estudi 2

Avaluació de les habilitats emocionals i del vincle afectiu en joves tutelats interns a justícia juvenil

1. Objectiu

En aquest estudi es pretenia comparar les habilitats emocionals i el vincle afectiu entre els joves tutelats interns a justícia juvenil, joves no tutelats també interns a justícia i un grup control de joves no tutelats que estaven cursant la secundària.

2. Mètode

2.1. Participants

La mostra estava formada per un total de 102 subjectes d'entre 14 i 18 anys ($M=16.16$, $SD=1.38$). 30 joves eren joves tutelats interns en un dels tres centres de justícia juvenil que van col·laborar amb l'estudi. 28 joves eren interns d'aquests mateixos centres, però no eren joves tutelats. I 44 joves eren joves procedents de 3 instituts de secundària (grup control) que van col·laborar en l'estudi.

2.2. Instruments

Es va administrar la versió reduïda del qüestionari CaMir-R (Pierrehumbert, Karmaniola, Sieye, Meister, Miljkovitch i Halfon, 1996) que Balluerka, Lacasa, Gorostiaga, Muela i Pierrehumbert (2011) van adaptar al castellà i validar. Aquest qüestionari mesura diferents representacions del vincle d'aferrament i mesura 5 tipus de representacions de vincles d'aferrament i dos d'estructura familiar. Les representacions de vincle d'aferrament mesurades són: *Seguretat* (disponibilitat i recolzament de les figures de vincle), *Preocupació familiar*, *Interferència dels pares*, *Autosuficiència i rancúnia vers els pares* i *Traumatisme infantil*. Les dos representacions de l'estructura familiar són *Valor de l'autoritat dels pares* i *Permissivitat parental*.

També s'ha emprat la versió adaptada al castellà (Castejón, Cantero y Pérez, 2008) del test EQ-I d'habilitats emocionals (Bar-On, 1997). Aquest test d'autoinforme de 133 ítems mesura cinc components d'habilitats emocionals amb diferents escala cadascuna i proporciona un *quocient global d'intel·ligència emocional*. En els components d'*Intel·ligència Intrapersonal* s'inclouen les escales d'*Autoconeixement emocional*, *Assertivitat*, *Autoconsideració*, *Auto-*

actualització i *Independència*. En els components d'*Intel·ligència Interpersonal* s'inclouen les escales d'*Empatia*, *Responsabilitat social* i *Relacions interpersonals*. En els components d'*Adaptabilitat* s'inclouen les habilitats de *Resolució de problemes*, *Comprovació de la realitat* i *Flexibilitat*. En els components de *Gestió de l'estrès*, es recullen les escales de *Tolerància a l'estrès* i *Control d'impulsos*. I finalment, en els d'*Estat d'ànim* trobem les escales de *Felicitat* i *Optimisme*.

2.3. Instruments

Es va procedir a obtenir el permís per poder realitzar l'estudi per part de la DGAIA i amb la col·laboració del Servei de Centres Educatius de la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i Justícia Juvenil es va contactar amb tres dels centres de justícia juvenil i proposar als joves la seva participació a l'estudi. Abans d'aplicar les proves es va explicar als joves en què consistia l'estudi i es va demanar el seu consentiment informat. No es van recollir dades personals que poguessin identificar al menor per tal de garantir la confidencialitat de les dades.

Les dades obtingudes van ser analitzades mitjançant el paquet estadístic SPSS, es van aplicar proves descriptives i d'inferència no paramètriques.

3. Resultats

3.1. Diferències en el vincle d'aferrament (CaMir-R)

L'anàlisi estadística mostra que el grup control (joves de l'institut) va obtenir puntuacions superiors en la dimensió de Seguretat del vincle als joves tutelats ($M= 33.5$ vs 28.1 ; $p < 0.001$). Els joves de justícia juvenil van obtenir puntuacions superiors en les dimensions de Preocupació familiar ($M= 22.80$ vs 18.8 ; $p < .05$), Interferència dels pares ($M= 22.80$ vs $M=13.5$; $p < 0.05$), Autosuficiència i rancúnia ($M= 13.7$ vs $M= 10.8$; $p < .001$), i Traumatisme infantil ($M= 14.2$ vs $M= 7.6$; $p < .001$) del vincle, i també en l'escala d'estructura familiar de Permissivitat parental ($M= 9.2$ vs $M= 6.5$; $p < .001$).

Quan es van comparar els resultats entre els tres grups es va observar que el grup de joves tutelats tenien puntuacions més baixes en la dimensió de Seguretat que els joves del grup control però també que el joves interns no tutelats ($M=28$ vs 33.5 ; $p<0.001$) però aquests no diferien del grup de joves interns no tutelats. Els joves tutelats tenien puntuacions més altes que el grup control Trauma Infantil ($M= 15.4$ vs $M=7.7$; $p<0.001$); Permissivitat parental ($M= 9.4$ vs 6.5 ;

$p<0.001$); Interferència parental ($M=13.4$ vs 9.1 ; $p<0.01$) i de forma propera a la significació estadística en l'autosuficiència i ressentiment vers els pares ($M=14.1$ vs 10.8 ; $p< 0.001$).

La única diferència que es va observar entre els joves interns de justícia juvenil tutelats i no tutelats es que presentaven majors puntuacions en la dimensió de valor de la autoritat dels pares que els joves tutelats ($M= 13.7$ vs $M= 11.9$; $p < .001$)

Tabla 4. Diferències en les puntuacions obtingudes en el CaMir-R entre els tres grups d'estudi

Dimensió del CaMir	Grup	Mitjana	SD
Seguretat	Tutelats justícia	28.1**	6.9
	No tutelats justícia	28.8**	6
	Joves institut	33.5**	1.4
Preocupació familiar	Tutelats justícia	21.3*	5.5
	No tutelats justícia	23.1*	5.3
	Joves institut	18.8*	5.8
Interferència dels pares	Tutelats justícia	13.5**	5.5
	No tutelats justícia	13.6**	3.4
	Joves institut	9.1**	3.7
Valor de l'autoritat dels pares	Tutelats justícia	13.7*	1.6
	No tutelats justícia	11.9*	3.3
	Joves institut	13.3*	1.2
Permissivitat parental	Tutelats justícia	9.4**	2.7
	No tutelats justícia	9.25**	2.8
	Joves institut	6.5**	2.4
Autosuficiència i rancunia	Tutelats justícia	14.2**	3.5
	No tutelats justícia	13.5**	3.1
	Joves institut	10.9**	2.6
Traumatisme infantil	Tutelats justícia	15.4**	5.2
	No tutelats justícia	13.5**	5.5
	Joves institut	7.7**	3.2

** $p<.001$; * $p<.01$

Quan es va comparar els joves interns no tutelats amb el grup control es van trobar les mateixes diferències que abans s'havien trobat entre tutelats i grup control. Els joves no tutelats de justícia juvenil tenien pitjors puntuacions en la dimensió de Seguretat ($M= 28.7$ vs 33.5 ; $p < .001$).

Els joves interns no tutelats tenien puntuacions més baixes que els joves del grup control en el valor d'autoritat dels pares ($M= 11.9$ vs 13.2 ; $p < 0.001$). Però tenien puntuacions més altes en la dimensió de traumatisme infantil ($M= 13.5$ vs 13.5 ; $p < .001$), preocupació familiar ($M= 23$ vs $M= 18.8$; $p < .001$), en interferència dels pares ($M= 13.6$ vs $M= 9.14$; $p < .001$), en la permissivitat parental ($M= 9.2$ vs $M= 6.5$; $p < .05$).

3.2. Diferències en les habilitats emocionals entre els joves de justícia juvenil i la població normativa

Tal com es pot veure en la taula 4, els joves del grup control van mostrar puntuacions superiors en tots els components del test als joves interns tutelats i no tutelats. Tant els joves tutelats com no tutelats interns a justícia juvenil van presentar puntuacions inferiors als joves del grup control tant en l'índex global d'intel·ligència emocional com en tots els altres components. Les diferències més grans es van observar en els components interpersonals i els de l'estat afectiu. No es van observar diferències significatives entre els dos grups de joves interns (tutelats i no tutelats).

Taula 4. Puntuacions dels tres grups en el EQ-i

Dimensió del EQ-i	Grup	Mitjana	SD
Índex global d'intel·ligència emocional	Tutelats justícia	96.4***	14
	No tutelats justícia	95.2***	10.7
	Joves institut	110.9***	15.3
Components Intrapersonals	Tutelats justícia	99.1*	13.4
	No tutelats justícia	98.8*	12.6
	Joves institut	107.1*	15.2
Components Interpersonals	Tutelats justícia	93.1***	11.8
	No tutelats justícia	91.7***	11
	Joves institut	107.1***	13.1
Components d'Adaptabilitat	Tutelats justícia	97.3**	13.8
	No tutelats justícia	95.2**	11.5
	Joves institut	106.8**	18
Components de l'Estat Afectiu	Tutelats justícia	99.2***	12.4
	No tutelats justícia	97.1***	13.7
	Joves institut	113.8***	13
Components de la Gestió de l'estrès	Tutelats justícia	100.2*	15
	No tutelats justícia	99.6*	13.3
	Joves institut	107.3*	15

* p<.05; **p<.01; ***p<.001

Estudi 3

Quan i perquè els joves tutelats comencen a delinquir?

1. Objectiu

L'objectiu d'aquest estudi és descriure els factors que expliquen l'inici de les activitats delictives dels joves tutelats i si aquests factors són diferents o específics d'altres joves no tutelats que també han iniciat activitats delictives.

2. Mètode

2.1. Participants

Es van entrevistar 29 joves tutelats i 30 joves no tutelats que estaven a tres centres de justícia juvenil de Catalunya. Els joves tenien una edat compresa entre 15 i 20 anys, amb una mitja de 17.2 i una SD de 1.3. La mitja d'edat dels dos grups no presentava diferències.

2.2. Instruments i procediment

L'entrevista girava entorn a preguntes de filiació (edat i procedència), relació amb la família i xarxa social de suport, tipus de delicte, causes i context en que va iniciar les conductes delictives i expectatives vitals. Als joves tutelats a més se'ls preguntava pels CRAEs o centres d'acollida on havia estat: la seva valoració del

centre i la relació amb els educadors, i si l'activitat delictiva s'havia iniciat al centre i amb companys del centre.

3. Resultats

3.1. Edat i procedència dels joves

Es van entrevistar un grup de 30 joves tutelats i un grup de 29 no tutelats procedents de tres centres de justícia juvenil. L'edat mitja de la mostra era de 17.2 anys (SD 1.3). No hi havien diferències rellevants en l'edat entre el grup de tutelats (M=17.3, SD=1.3) i els no tutelats (M=17.1, SD=1.1).

Nou dels joves tutelats havien nascut a Catalunya i tres més ho havien fet en altres llocs de la resta de l'estat espanyol. Els 18 joves restants havien nascut en països estrangers, majoritàriament al Marroc (15). Onze joves del grup de joves NO tutelats havien nascut a Catalunya. La resta ho havien fet en països estrangers, majoritàriament Equador (6) i Marroc (6) (veure taula 1).

Taula 1. Procedència de la mostra entrevistada

TUTELATS (12 nacionals i 18 estrangers)	NO TUTELATS (11 catalans i 18 estrangers)
9 Catalunya	11 Catalunya
3 altres Estat Espanyol	6 Marroc
15 Marroc	6 Equador
1 Equador	1 Romania
1 Romania	2 Colòmbia
1 Mèxic	2 Santo Domingo
	1 Camerun

3.2. Causes que originen la tutela dels joves

Tots els 15 joves marroquins tutelats **van venir** sols a Catalunya quan tenien entre 10 i 16 anys, i com a menors immigrants no acompanyats (MEINA) van entrar en el sistema de protecció. Tres d'aquests joves

relataven haver viscut maltractes familiars i un d'ells explica que havia acabat vivint al carrer. Cinc joves marroquins que vivien amb la família abans de venir relaten que no tenien res que fer i es passaven el dia al carrer al Marroc.

Els altres tres joves tutelats nascuts fora d'Espanya van venir a Espanya amb la seva família (1) i posteriorment van haver de ser tutelats, o van venir per reunificar-se amb els seus pares que havien vingut anys abans (2). La tutela d'aquests joves va ser conseqüència del desemparament en dos dels casos i pel comportament conflictiu del jove en un altre cas.

En el cas dels joves nascuts a Catalunya, tres dels joves van ser tutelats per desemparament, dos d'ells estaven acollits però la conducta conflictiva del jove va provocar l'ingrés en un centre, i cinc vivien amb la família biològica però el seu comportament conflictiu va portar al seu ingrés en un centre.

3.3. Les famílies dels joves

Els joves d'origen estranger del grup de NO tutelats van **emigrar** amb els pares (11) o un parent (1) o van venir per reunificar-se amb ells (6).

Cinc dels joves no tutelats expliquen que tenien una mala relació amb els seus pares perquè no els feien cas i mostraven comportaments conflictius sovint vinculats al consum de substàncies.

Molts dels joves participants a l'estudi (tutelats i no tutelats) explicaven que la seva família **s'havia trencat** i ells vivien amb un dels dos progenitors (16 tutelats, 4 no tutelats), o amb els avis (8 tutelats) o els tiets (2 tutelats) que els tenien acollits.

Molts dels joves (tutelats i no tutelats) expliquen que els seus pares tenien **feines** no qualificades (7 tutelats, 12 no tutelats) o estaven sense feina (1 tutelats, 6 no tutelats). Tot i que alguns tenien negoci propi (2 tutelats). Pel què fa a les mares, hi havia més mares sense feina (6 tutelats, 8 no tutelats), que mares treballadores (4 tutelats, 7 no tutelats). Però en aquests casos tenien feines de baixa qualificació, a excepció de tres mares que treballaven com administratives.

La majoria de joves (tutelats i no tutelats) ens van explicar que els seus progenitors no havien comès conductes delictives (8 tutelats i 18 no tutelats), tot i que en alguns casos ens van dir que si tenien **antecedents** (4 tutelats i 6 no tutelats).

Els joves (tutelats i no tutelats) ens expliquen que la **seva xarxa de suport** majoritàriament és la família (21 joves tutelats, 26 no tutelats) i/o la parella (1 tutelat i 6 no tutelats) que els proporciona visites, trucades, consells i la possibilitat de tenir un lloc on anar quan surtin. No obstant, també hi ha alguns joves que no compten amb ningú (6 joves tutelats) o bé que la relació amb la família s'ha deteriorat tant que quan surtin no podran tornar amb ella (2 no tutelats).

Tots els joves immigrants no acompanyats no tenen un referent familiar al territori espanyol on anar quan surtin del centre (a excepció d'un que té una família amiga), no obstant, només tres manifesten intenció de tornar al Marroc al sortir del centre de justícia juvenil.

3.4. Tutela

Molts dels joves tutelats abans d'entrar a justícia **havien estat en més d'un centre** (sigui CRAE o d'acollida). Així, sis joves van estar en dos centres, cinc en tres centres i 11 en cinc o més centres. Tots els joves que relaten haver estat en cinc o més centres eren MEINAs, a excepció d'un dels joves. També cal destacar que una quarta part dels joves (8) van protagonitzar diversos escapoliments d'aquests CRAEs i això va ser un dels motius de l'elevat nombre de centres.

En general els joves van ser tutelats a l'inici de l'adolescència, entre 11 i 16 anys, a excepció d'un jove que va ser tutelat als 9 anys. La meitat dels joves van ser tutelats per ser MENAs (15), i en els altres casos les raons fonamentals van ser el desemparament (5), o que la família estava desbordada pels comportaments conflictius (baralles, no respectar normes) (2) o delictius (robatoris, furts, etc) (3) del jove, o aquest els havia agredit (2).

Bastants joves fan una **valoració** positiva de l'atenció rebuda en aquest/s centre/s (10), tot i que també hi ha joves que en fan una valoració ambivalent (7) o fins i tot negativa (7). La queixa fonamental dels joves és la manca d'implicació dels educadors. Aquests joves diuen que no hi ha un interès real dels educadors per ells (11), arribant a afirmar que els educadors només estan per cobrar però que ells no els importen realment, o bé que no els ajudaven. També hi ha tres joves que es queixen de que alguns joves al centre eren una mala influència i que hi havia moltes baralles (2).

Alguns dels joves **culpabilitzen** als centres i els educadors del seu inici a la delinqüència (5), argumentant que els educadors els tractaven malament i no els feien cas (2), que al centre hi havia males influències (1), que els joves estaven sempre al carrer, tot el dia robant (1), i que els educadors sabien que els joves delinquen i no feien res (1).

No obstant, més de la meitat dels joves tutelats (14) diuen que en aquest inici d'activitats delictives els educadors no hi podien fer res perquè no els feien cas (11), perquè els educadors no ho veien quan ho feien al estar de permís o fugats (3). Onze d'aquests joves que consideren que la responsabilitat en l'inici de la delinqüència és d'ells mateixos són d'origen català o de l'estat espanyol, i 3 d'ells són estrangers.

Un element també a destacar és que alguns dels joves entrevistats MEINAs expliquen que van estar en **centres d'acollida** per a immigrants i en CRAEs, fan una valoració molt més positiva dels CRAE (5) argumentant que els educadors dels CRAEs sí s'impliquen a diferència dels d'acollida (2), que al CRAE pots anar a l'escola (1), i que al CRAE li proporcionaven "roba de marca" (1).

3.5. Perfil delictiu

La majoria dels joves entrevistats estaven en el centre de justícia per **causes** relacionades amb robatoris (7 joves tutelats i 2 no tutelats), robatoris amb força (9 joves tutelats i 7 no tutelats), robatoris amb violència (7 joves tutelats i 15 no tutelats), tràfic d'estupefaents (2 tutelats i 3 no tutelats), resistència a l'autoritat (1 jove tutelat), lesions (5 joves tutelats i 7 no tutelats), amenaces (1 jove no tutelat), violència domèstica (2 joves tutelats), arma blanca (2 joves no tutelats), homicidi (1 jove tutelat i dos de no tutelats), intent d'homicidi (1 jove no tutelat), o no respectar la llibertat vigilada (un jove tutelat i dos joves no tutelats). D'altra banda, alguns dels joves van explicar que havien estat prèviament en centres de justícia (un jove tutelat i tres de no tutelats).

Els temps de condemna en el cas dels joves tutelats oscil·lava entre els 4 mesos i els 4 anys amb una mitjana de temps de 14 mesos, i els joves NO tutelats oscil·lava entre 3 mesos i els 4 anys i tres mesos amb una mitjana de 21 mesos... No obstant, varis dels joves entrevistats tenien causes pendents.

3.6. Inicis de les conductes delictives

En general, els joves tutelats entrevistats van començar a fer conductes delictives a **edats** més primerenques que els NO tutelats (entre els 8 i els 15 anys, mitjana de 11.3) i els NO tutelats entrevistats ho

van fer més tard (entre els 12 i els 17 anys, mitjana de 13.6).

Onze dels joves tutelats expliquen que van començar a delinquir estant acollits en un CRAE o en un centre d'acollida i que ho van fer acompanyats de joves del mateix centre (7) i/o joves del carrer (4). Dotze joves expliquen que ja delinquen abans d'entrar al CRAE/centre d'acollida i solien fer-ho amb companys del carrer/barri (5). Alguns d'ells expliquen que estant al CRAE/centre d'acollida van continuar delinquant acompanyats d'altres joves del centre (3) i/o amics del carrer (2).

En el cas del joves NO tutelats majoritàriament van començar a fer conductes delictives acompanyats de joves del barri (13), si bé després molts d'ells també ho feien sols (11).

Les **raons** que ells diuen que els van portar a delinquir (ordenades de més esmentades a menys) són:

1. Per pagar-se el consum de substàncies (13 tutelats i 13 no tutelats)
2. Males companyies (6 tutelats i 9 no tutelats). En aquest grup s'inclouen joves que havien entrat en bandes llatines (1 tutelat i dos no tutelats)
3. Per comprar-se "capricis" (7 tutelats i 6 no tutelats), articles amb preus alts com roba de marca. Tots els joves que van apuntar aquest motiu eren d'origen estranger a excepció d'un jove de l'estat espanyol.
4. Per divertir-se (2 tutelats i 4 no tutelats) perquè estaven sense fer res al carrer
5. Ajudar econòmicament a la família (1 tutelat i 3 no tutelats)
6. Per aconseguir diners (2 tutelats)
7. Per complir amb els codis de la banda (1)
8. Perquè el pare ho feia (1)
9. Per col·laborar amb els robatoris que feia la família (1)

CONCLUSIONS

1. Es confirma l'alta presència de joves tutelats a Justícia Juvenil. Un jove tutelat té 50 vegades més de probabilitats de ser internat a un centre de Justícia Juvenil.
2. El Perfil dels joves interns tutelats difereix dels no tutelats. Dues terceres parts són d'origen nord-africà, tenen un major nombre de delictes però ingressen més tard a justícia, i entre els seus delictes predominen els delictes sense agressions i encaraments, fonamentalment robatoris i apropiacions indegudes.
3. Els joves interns tutelats i no tutelats presenten un perfil de vincle d'aferrament insegur que incideix en el seu estil de vinculació a l'adolescència.
4. Els joves interns tutelats i no tutelats presenten menors habilitats emocionals.
5. Molts dels joves interns entrevistats tenen entorns familiars en els que manca algun dels membres.
6. Quasi tots dels joves tutelats entrevistats van ser tutelats a l'adolescència i havien passat per diferents centres. Els menors immigrants no acompanyats són els que han passat per més centres.
7. Els joves tutelats entrevistats van començar a fer conductes delictives abans que els seus companys no tutelats. La meitat d'ells ja havia delinquit abans d'entrar al centre i l'altre meitat ho van començar a fer durant l'estada al centre. En molts casos la raó era pagar-se el consum de substàncies, pagar-se "capricis" o per influència dels companys.
8. Molts dels joves tutelats diuen que els educadors no van poder evitar-ho perquè no ho sabien o perquè ho feien en els permisos. Si bé un terç culpabilitza als educadors dient que no s'implicaven i que no eren supervisats correctament.

AGRAÏMENTS

Aquest estudi ha estat finançat pel Ministerio de Educación (EDU2010-16134) i s'ha desenvolupat amb col·laboració amb la DGAIA i el Departament de Justícia Juvenil. Així mateix volem agrair la col·laboració de tots els centres i joves que han participat a l'estudi.

REFERÈNCIES

- Archwamety, T., & Katsiyannis, A. (1998). Factors related to recidivism among. Correctional facility. *Journal of child and family studies*, 7, 59-67.
- Balluerka, N., Lacasa, F., Gorostiaga, A., Muela, A. y Pierrehumbert, B. (2011). Versión reducida del cuestionario CaMir (CaMir-R) para la evaluación del apego. *Psicothema*, 23, 486-494.
- Bar-On, R. (1997a). *The Emotional Quotient Inventory (EQ-i): a test of emotional intelligence*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems, Inc.
- Bar-On, R. (1997b). *The Emotional Quotient Inventory (EQ-i): technical manual*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems, Inc.
- Browne, K. (2005). A European survey of the number and characteristics of children less than three years old in residential care at risk of harm. *Adoption & Fostering Journal*, 29 (4), 23-33.
- Castejón, J.L., Cantero, M..P., y Pérez, N. (2008). Diferencias en el perfil de competencias socio-emocionales en estudiantes universitarios de diferentes ámbitos científicos. *Revista electrónica de Investigación Psicoeducativa*, 6 (29), 339-362.
- Conger, D., & Ross, T. (2001). *Reducing the foster care bias in juvenile detention decisions: The impact of project confirm*. New York: Vera Institute of Justice.
- Cook, R., McLean, J. y Ansell, D. (1991). *A national evaluation of Title IV-E foster care independent living programs for youth*. (Vol. I), Maryland: WESTAT.
- Fernández del Valle, J.; Álvarez, E. y Fernánz, A. (1999). *Y después... ¿qué? Estudio y seguimiento de casos que fueron acogidos en residencias de protección de menores en el Principado de Asturias*. Oviedo: Servicio de Publicaciones del Principado de Asturias.
- Freundlich, M., & Morris, L. (2004). *Youth involvement in the child welfare and juvenile justice systems: A case of double jeopardy?* Washington, DC: Child Welfare League of America.
- Katsiyannis, A., & Archwamety, T. (1997). Factors related to recidivism among delinquent youths in a state correctional facility. *Journal of Child and Family Studies*, 6, 43-57.
- Pierrehumbert, B., Karmaniola, A., Sieye, A., Meister, C., Miljkovitch, R., y Halfon, O. (1996). Les modèles de relations: Développement d'un auto-questionnaire d'attachement pour adultes. *Psychiatrie de l'Enfant*, 1, 161-206.
- Ryan, J. P. (2006). Dependent youth in juvenile justice: Do positive peer culture programs work for victims of child maltreatment?. *Research on Social Work Practice*, 16, 511-519.
- Ryan, J. P., Marshall, J., Herz, D. & Hernandez, P., & (2008). Juvenile delinquency in child welfare: Investigating group home effects. *Children and Youth Services Review*, 30, 1088-1099.
- Sala Roca, J.; Jariot García, M.; Villalba Biarnés, A.; Rodríguez Parrón, M. (2009). Analysis of factors involved in the social inclusion process of young people fostered in residential care institutions. *Children and Youth Services Review*, 31(12), 1251-1257.